

**ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI İNANÇ
MERKEZLERİ KONGRESİ
BİLDİRİLERİ**

**23-27 EYLÜL 2002
MERSİN**

ANKARA - 2004

MERSİN TAHTACILARINDA ATEŞLE İLGİLİ İNANÇLAR

Ali SELÇUK
Erciyes Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Taş devrinin en önemli buluşlarından birisini oluşturan ateş, arkaik toplumlardan günümüzün modern toplumlarına kadar insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Tarih boyunca ateş, pek çok kültürde yerine göre kendisine tapınılan bir obje; kötü ruhları kövmaya yarayan bir aracı veya dînen kirlî kabul edilenleri temizleyici bir rol üstlenmiştir¹

Türkler, büyük saygı gösterdikleri ateş için önceleri od-ot kelimesini kullanmışlardır. Ateş kelimesi ise Türklere daha sonraları Soğd ve Taciklerin tesiri ile girmiştir

Evrenin dört temel unsurundan biri olarak kabul edilen ateş, bütün Türk topluluklarında olduğu gibi Anadolu Türkleri ve bunların ayrılmaz bir parçasını oluşturan Tahtacı Türkmenleri'nde de kutsaldır.

Bu araştırmamızda biz sadece Mersin yöresi Tahtacıları arasında tespit ettiğimiz ateş ve ateşin yakıldığı yer anlamındaki ocakla ilgili inanç ve uygulamalar üzerinde duracağız.

Bu inanç ve uygulamaları şu şekilde sıralayabiliriz:

A-Ateşin Yakıldığı Yer ve Zamanlar

1-Düğün ile İlgili Ateş Ritüeli:

Düğün sonunda; damadın babasının evinin önündeki yemek ocağında ateş yakılır. Gelin ile damat eve girmeden önce bu ocağın etrafında üç defa döner. Daha sonra gelin ile damat eve girerler (Çamalan, Kızılkaya, Erdemli). Tahtacıların Ocak dönme adını verdikleri bu gelenek, daha önceleri Bozyazı Tahtacıları'nda da mevcut iken günümüzde uygulanmamaktadır.

¹ Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Kayseri, 1998, s. 329.

Düğün sonunda gelin, ocak dönme töreninden sonra eve girer, bir kağıt içinde kendisine verilen tereyağını ocağın üst tarafına yapıştırır ve ocağa niyaz(secde) eder (Çamalan, Kızılkaya).

2-Eve Taşınma ile İlgili Ateş Ritüeli:

Tahtacılar'da, düğünden sonra gelinle damat genellikle bir süre baba evinde yaşarlar. Baba evinden, yeni bir eve taşındıkları zaman, ocakta ilk ateşin yakılmasıyla ilgili bazı ritüeller de mevcuttur. Evli çiftin yeni evinde, toplumun dini lideri olan dede başta olmak üzere, ailenin yakınları toplanır. Dede eline küçük bir kazma alır. Ya Allah ! diyerek ocağın sağ tarafına , Ya Muhammed ! diyerek sol tarafına ve Ya Ali ! diyerek de ocağın ortasına kazmayla sembolik olarak vurur. Daha sonra ocakta ilk ateşi Dede yakar. Bundan sonra ev sahibi ve eşi ocağa niyaz eder. Ocak kazma adı verilen bu törende ev sahibi kurban olarak koç veya horoz keser. Ocaktaki ilk yemeği de dedenin eşi pişirir (Bozyazı, Kaşdışlen, Kuzucubelen, Köprübaşı, Kırtıl, Çamalan). Ocak kazma geleneğine aynı şekilde ateş yakma veya ateş uyandırma adı da verilir (Erdemli). Ayrıca bazı Tahtacı köylerinde Ocak kazma töreninden sonra, ocakta ilk ateşi ev sahibinin babası yakar (Kırtıl). Ocak kazma veya ateş uyandırma töreni, yeni ev sahiplerince Kurbanlarımız Şah İsmail'in sürüsüne dahil olsun inancıyla yapılmaktadır (Bozyazı).

3-Nekromantik Ateş Ritüeli :

Ölünün defnedildiği günün akşamı, cenazenin yıkandığı yerde ateş yakılır. Bu ateş sabaha kadar yanar (Kaburgediği, Kırtıl, Kaşdışlen, Köprübaşı, Çamalan, Kızılkaya, Tursun mh, Çukurova mh.). Hatta Silifke Tahtacıları bu ateşi defin töreninden sonra üç akşam yakarlar (Savaşçı mh.). Ölünün defnedildiği gün, ölen kimsenin evinde sabaha kadar ışık yanık bırakılmaktadır (Kuzucubelen). Bazı yerleşim birimlerinde ışıklar üç gün (Kaburgediği, Kaşdışlen, Erdemli), bazı yerleşim birimlerinde ise yedi gün yanık bırakılır (Çamalan). Ölünün çıktığı evde ışık yakılması, ruhun kendi evini ziyaret etmesi inancı ile bağlantılıdır (Kuzucubelen, Erdemli, Kaşdışlen, Köprübaşı, Düğdüören).

4- Mezar Ziyaretinde Ateş Ritüeli:

Tahtacılar arasında dede mezarları, yatırlar gibi kutsal mekânlarda mum yakıldığı görülmektedir. Silifke'nin Kırtıl dağındaki Kırtıl Dede'nin mezarı bu uygulamaya bir örnek teşkil etmektedir. Kırtıl Tahtacıları bu mekânı ziyaret ettiklerinde, çeşitli dileklerinin gerçekleşmesi için, orada mum yaktıklarını ifade etmektedirler. Bununla birlikte Çamalan Tahtacıları'nın ziyaret yerlerinden biri olan Makam Baba ziyaretinde de aynı uygulama görülmektedir. Makam Baba ziyaret yerine, perşembeyi cumaya bağlayan akşam, genellikle evlenemeyen kızlar gitmekte ve dileklerinin gerçekleşmesi inancıyla o mekânda mum yakmaktadırlar. Ayrıca Tahtacıların cem ayinlerinde delil adımı verdikleri mumu yakmak büyük önem arz etmektedir. Cem ayinine delilin yakılmasıyla başlanılır. Bu mumu delilci'nin yakması gerekmektedir. Yakılan bu delile, dede başta olmak üzere cem törenine katılan herkesin niyaz etmesi gerekmektedir. Delile niyaz şu şekilde yapılmaktadır : Cem ayininin yapıldığı mekânın içerisine konulan sembolik eşığe niyaz edildikten sonra sürünerek delil önüne gelinilir. Eller delili ortada bırakacak şekilde açılır ve sonra yüze sürülür (Kırtıl, Köprübaşı, Bozyazı).

5- Ziyaret Yerlerinin Oluşumunda Ateşin Rolü

Tahtacılar arasında, ziyaret yerlerinin oluşumunda ateşin-ışığın önemli bir yere sahip olduğu görülür.

Büyük çoğunluğunu Tahtacıların oluşturduğu Dalakderesi ile Korucular köyünün arasında bir mevkide Harlı ışık adıyla anılan bir yatır bulunmaktadır. Köylüler bundan 35-40 yıl önce, söz konusu olan yerde cuma akşamları devamlı ışık gördüklerini, oraya gittiklerinde, söz konusu yerde bir mezar bulunduğuna şahit olduklarından bahsederler. Günümüzde o mezarın etrafı, aşağı yukarı bir metre yüksekliğinde taştan duvarla çevrilmiş durumdadır. Dalakderesi Tahtacıları hâlâ bu ziyaret yerinden cuma akşamları ışık yükseldiğini söylemektedir. Onlar, bahsedilen bu ziyaret yerine, dileklerinin gerçekleşeceği inancıyla koyun veya cebrail (horoz) adadıklarını belirtirler.

Bozyazı ilçesinin Tekedüzü köyündeki Tahtacı mezarlığında Çakır Koca isminde bir Tahtacı dedesinin mezarı bulunmaktadır. Söz konusu olan mezar önceleri normal bir mezar statüsündeyken daha sonraları köylüler tarafından mezardan cuma akşamları ışık yükseldiğinin görüldüğü ifade edilmektedir.

Kaşdışlen köyü, Tekedüzü köyü ve Bozyazı merkezindeki Tahtacılar bu mezarı ziyaret yeri olarak kabul etmişlerdir. Bu ziyaret yerinin etrafı taş duvarla çevrili değildir. Ancak mezarlıktaki diğer mezarlardan farklı olarak, üzeri yeşil bir örtüyle örtülmüştür (Bozyazı, Kaşdışlen).

Anamur'un Mavidere mevkiinde, ağaç kesiminde çalışan bir Tahtacının 15 yıl önce iş kazası sonucu öldüğü, daha sonraları o yörede yaşayan insanlar tarafından, bahsedilen kişinin öldüğü yerde cuma akşamları devamlı ateş görüldüğü, ölen kişinin büyük kardeşine anlatılmıştır. Merhumun büyük kardeşi de oraya makam yaptırmıştır. Günümüzde Bozyazı ve Kaşdışlen Tahtacıları söz konusu makama koyun ve cebrail adarlar (Bozyazı, Kaşdışlen).

Kızılkaya köyünde, mezarlığın içinde köylülerin ziyaret ettikleri bir yadır bulunmaktadır. 50-60 yıl önce Kızılkaya köyüne gelen Tahtacı dedelerinden birisinin orada yeşil bir ışık gördüğü anlatılır. Rivayetlere göre aynı günün akşamı rüyasında o dedeye yaşlı bir zatın, isminin Hamza Baba olduğunu ve mezarının yeşil ışığı gördüğü yerde bulunduğunu söylemiştir. Dede olayı köylülere anlattığı zaman, köylüler orayı ziyaret yeri hâline getirmişlerdir. Günümüzde Hamza Baba adıyla bilinen bu ziyaret yerine çeşitli dileklerin gerçekleşmesi için gidilmektedir (Kızılkaya).

Mut'un Göksu beldesinin Köprübaşı mahallesinde Ali İhsan Dede adında bir ziyaret yeri mevcuttur. Anlatılanlara göre, 60 yıl önce köyden Hacı Mehmet adında birisi rüyasında yaşlı bir zat görmüş, bu yaşlı zat ona isminin Ali İhsan Dede olduğunu söylemiş ve mezarının bulunduğu yeri tarif etmiştir. Rüyanın görüldüğü aynı gece başka bir köylü de orada devamlı bir ışığın yükseldiğini görmüştür. Ertesi gün Hacı Mehmet köylülere rüyasını anlatınca, diğer köylü de gördüğü ışıktan bahsetmiş, rüyada tarif edilen yer ile ışık görülen yerin aynı mevki olması köylüler arasında, söz konusu olan yerde bir yadırın olması gerektiği kanaatini uyandırmıştır. Daha sonra yadırın var olduğu kabul edilen yer taş duvarla çevrilmiştir. Günümüzde Ali İhsan Dede Ziyareti olarak bilinen bu ziyaret yerini köylülerden evlenemeyen kızlar, çocuk sahibi olmak isteyenler vs. ziyaret ederler (Köprübaşı).

Ayrıca Tahtacılar, yatırların ışığı-ateşi kendi aralarında haberleşme aracı olarak kullandıklarına inanırlar. İnanışa göre yatırlar yılda bir defa kendi aralarında keramet bakımından üstün olanın yanında buluşmakta, bu

buluşmaya da onlar, mekânlarından ateş şeklinde yükselerek gitmektedir (Köprübaşı, Kırtıl).

B-Ateşin Verilmediği Zamanlar

Anadolu'nun pek çok yöresinde, güneş battıktan sonra yakın akrabalar dışında hiç kimseye evden ateş verilmemektedir². Hatta bazı yörelerde ateşi başkalarına öğleden sonra bile vermeme uygulaması vardır³.

Mersin Tahtacıları'nda da bazı yerleşim yerlerinde öğleden sonra (Kuzucubelen, Tömük, Çamalan, Kaşdışlen), bazı yerleşim birimlerinde de güneş battıktan sonra yakın akrabalar dışında, evden ateş verilmemesi inancı mevcuttur (Silifke, Erdemli, Kaburgediği). Öğleden sonra ve akşam evden ateşin verilmemesine sebep olarak da ev halkına zarar geleceği veya toprağın mühürlenmesi inancı gösterilir. Bundan başka, loğusa kadınlara al basması için doğumdan sonra 40 gün evden dışarıya ateş verilmemektedir (Silifke, Erdemli, Kuzucubelen, Çukurova mh.).

C- Temizleyici ve Koruyucu Olarak Ateş

Tahtacılarda ateşin, kötü ruhların sebep olduğu bazı hastalıkların tedavisinde kullanıldığı görülmektedir. Tahtacılar arasında cin çarptığına inanılan bir kişi için ateş yakılmakta, o kişi ateş bacaklarının arasında kalacak şekilde, ateşin üzerinden geçirilmektedir (Çamalan). Buna benzer bir uygulamanın Antalya yöresindeki Tahtacılarda da mevcut olduğu belirtilmektedir. J.P.Roux'un ifadesine göre Antalya Tahtacıları , cin, büyü ve tabiat güçlerinin etkisiyle oluşan hastalıklarda birbirine yakın iki ateş yakıp, hastayı o iki ateşin arasından geçirmektedir⁴. Bununla birlikte cin çarpmasında hastanın üzerinde, üzerlik otundan yapılan tütsü dolaştırılır (Kaşdışlen, Tursun mh., Çamalan). Yine cin çarpmasında söğüt ağacından küçük bir parça hocaya okutulur. Hocaya okutulan bu ağaç parçasının üzerine kor hâline gelmiş ateş bırakılarak tütsü yapılır. Bu tütsünün üzerine hasta,

² Güngör, a.g.e., s.332

³ Paul J. Magnarella, "Folk Customs in the Traditional Turkish Home: Their Meaning and Function", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C.IV, Ankara, 1982, s.332.

⁴ J.Paul Roux, Les Traditions des Nomades de la Turquie Méridionale, Paris, 1970, s.179.

üstüne bir örtü örtülmüş halde eğilir (Köprübaşı). Bazı yerleşim birimlerinde ise çocuk hastalandığında ateşe tuz veya üzerlik otu atılır. Bu ateşin üzerinde çocuğu üç defa tütsülerler(Belenoluk mh.)

Eski çağlardan bu yana pek çok kültürde insanların kötülük, felâket ve ölüm sembolü olarak kabul ettikleri baykuşa⁵ Anadolu'da da aynı olumsuz özelliklerle bakılmaktadır⁶. Tahtacılar ören kuşu diye adlandırdıkları baykuşu ölüme işaret eden hayvanlar arasında kabul etmektedir (Tömük, Sayağızı, Yeşilyurt). Ölümünü istedikleri, sevmedikleri birisi için ocağında baykuş tünesin tarzında bir beddua söylemektedirler (Kızılkaya, kırtıl, Köprübaşı). Baykuş'un evin yakınında veya üstünde ötmesi o evden birinin öleceğine işaret olarak kabul edilir. Bu durumda, baykuşun getirebileceği muhtemel ölümü def etmek için ocaktan uç tarafı kor haline gelmiş odun parçası alınıp, baykuşa doğru atılmaktadır (Tömük, Kuzucubelen, Erdemli, Kızılkaya). Anadolu'da ölüme işaret eden hayvanlardan bir diğeri de çakaldır⁷. Tahtacılar çakalın bir evin yakınında ulumasını uğursuzluk olarak kabul etmekte, o evden birisinin öleceğine inanmaktadırlar. Çakal bir evin yakınında- yanında uluduğu zaman, çakalın getireceği muhtemel ölümü def etmek için ocaktan uç tarafı kor haline gelmiş odun parçası alınıp, çakalın uluduğu yöne doğru atılmaktadır (Kızılkaya, Kumaçukuru).

Rüyasında ölen bir yakını çok fazla gören birisi ocaktan uç tarafı kor haline gelmiş odun parçasını alarak, evin uzağına atmaktadır. Bu ateşli odun parçasının düştüğü yerde kendiliğinden sönmesi gerekmektedir. Böylelikle bu işlemi yapan kişinin, ölen yakınına bir daha rüyasında görmeyeceğine inanılır (Çamalan).

Aynı zamanda Tahtacıların ölümle ilgili ritüellerinde de ateşten yararlandıklarını görmekteyiz. Ölü daha yataktayken, ölünün üzeri, etrafı üç defa tütsülenmektedir. Kefen hazırlandıktan sonra kefen de tütsülenir. Bununla birlikte evin bütün mekânlarının tütsülenmesi gerekir. Evin içinin tütsülen-

⁵ Virginia C. Holmgren, Owls in Folklor and Natural History, Santa Barbara-California, 1988,s.11-12.

⁶ Sedat Veyis Örnek, Anadolu Folklorunda Ölüm, Ankara, 1971,s.18-19.

⁷ Mustafa Ünal, A Comparative Study of Funeral Customs in Turkey and Azerbaijan with Particular Reference to Pre-Islamic Turkic Aspect, The University of Birmingham, 1996, Basılmamış Doktora tezi, s.92.

mesi işlemleri, ölü evden çıkarıldığı zaman, tekrar yapılır. Tahtacılar, tütsünün şeytanı kovduğuna inanırlar (Tömük, Kaşdişlen, Çamalan, Çukurova mh.).

Tütsüleme uygulamasından, nazarın sebep olduğu hastalıkların tedavisinde de yararlanıldığını görmekteyiz. Buna göre nazar değdiğine inanılan çocuk üzerlik otuyla tütsülenmektedir (Çamalan, Kaşdişlen, Kuzucubelen, Erdemli, Kırtıl).

D-Ateşin Söndürülmesi ile İlgili İnanç ve Uygulamalar

Tahtacılar, ocakta yanan ateşin suyla söndürülmesinin uğursuzluğu, hatta ölümü sembolize ettiğine inanmaktadır. Bir kişinin kendilerine çok büyük bir kötülük yaptıklarını "ocağımıza su döktü" cümlesiyle ifade etmektedirler. Bunun için ocakta yakılan ateş, üzerine su dökülerek söndürülmemektedir. Ocaktaki ateşin su ile söndürülmesi gerekiyorsa, ateş ocağın dışına getirilerek söndürülmektedir. Bununla birlikte ocakta yanan ateşin söndürülmesi gerekiyorsa ateşin üzerine toprak atılarak söndürülür (Köprübaşı, Erdemli, Kuzucubelen, Kırtıl).

Ölünün yıkandığı suyu ısıtmak için yakılan ateşin kendi hâlinde sönmeye gerektiğinden, su dökülerek söndürülmesi yasaktır (Çukurova mh., Kırtıl, Kaşdişlen, Tursun mh., Köprübaşı). Bazı yerleşim birimlerinde ise bu âdetin tersine uygulandığı görülmektedir. Kaburgediği köyünde, ölü yıkandıktan sonra, artan su ocağa dökülür ve su ısıtılan kazan ocağın üzerine ters çevrilerek bırakılır.

Ocaktaki ateşe, söndürmemek şartıyla su dökme geleneği de mevcuttur. Bununla ilgili olarak ocakta ekmek yaparken, ekmek pişiren kişi su içecekse önce ocaktaki ateşe birkaç damla su dökmesi, daha sonra kendisinin bu suyu içmesi gerekir (Çukurova mh, Kaşdişlen). Ayrıca ateşe tükürmek de günah olarak kabul edilir (Erdemli, Köprübaşı, Kırtıl, Çamalan, Kaşdişlen, Bozyazı).

Aynı zamanda ocaktaki ateşe bıçak sokmak da uğursuzluk sayılmaktadır. Bu durumda ailenin kötü bir olayla karşı karşıya kalacağına inanılır (Kırtıl, Kaşdişlen).

Defin töreninden sonra, ölünün çıkarıldığı evde akşam ışıkların yanık bırakılması ve ölünün yıkandığı yerde ateş yakılması İslâm öncesi Türk geleneğinin bir devamı olarak kabul edilmektedir. Günümüzde hâlâ geleneksel Türk dinine bağlı olan Yakut ve Teleut Türkleri ile Yunanistan' da yaşayan Türkler, ruhun insanlara yapacağı kötülükleri engellemek amacıyla bu geleneği devam ettirmektedir⁸.

Bütün Türk topluluklarında olduğu gibi Tahtacılar da ölümden sonra ruhun varlığının devam edeceğine inanmaktadır. Defin töreninden sonra ruh, evini ziyaret etmek için geri geleceği, dolayısıyla ruhun evini kolay bulabilmesi için evin ışıkları yanık bırakılmakta, ölünün yıkandığı yere ateş yakılmaktadır. Yoksa ruh kendi evini bulmakta zorlanacağı, dolayısıyla öfkeleneyeceği ve ev halkına zarar vereceği inancı mevcuttur. Yukarıda söz konusu edilen geleneksel Türk dinindeki uygulamayı aynı anlayışla Tahtacılar da yerine getirmektedir.

Ocak dönme, ocak kazma ve ocağa niyaz edilmesi ritüellerinin bütün Türk topluluklarında mevcut olan aile ocağının kutsallığı inancıyla ilgili olduğunu düşünmekteyiz. İnan, Radloff'a atfen Kırgızların Manas destanından şöyle bir örnek vermektedir: "Kızlar ve gelin çift çift olup eve girdiler. Genç gelin Aksaykal eğilerek selâm verdi; Aksaykal ateşe yakın geldi, eğildi, ateşe selâm verdi..." Kırgız ve Kazak Türklerinde, gelin düğün töreninden sonra kayınbabasının evindeki ocağa yağ atıp secde etmektedir. Bununla birlikte gelin ile damadın ocağa yağ atarak secde etmeleri Buryat Türkleri'nde de görülmektedir⁹.

Bilindiği gibi Safeviler, Anadolu Alevilerinin dolayısıyla da Tahtacıların inançları üzerinde belli bir dönem etkili olmuştur. Tahtacıların ocak kazma törenini Kurbanlarımız Şah İsmail'in sürüsüne dahil olsun inancıyla uygulamaları söz konusu etkinin bir işaretidir. Aynı zamanda söz konusu törendeki dedenin rolü, uygulamaya dinî bir nitelik kazandırmaktadır.

Orta Asya Türk topluluklarında uygulanan söz konusu geleneklerin benzer şekilde Mersin Tahtacılarında da varlığını devam ettirdiğini tespit etmiş bulunmaktayız.

⁸ Ünal, a.g.c., s.124-126.

⁹ Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, 4.Baskı, Ankara, 1995, s.70-71, 166.

Öğleden sonra veya güneş battıktan sonra evden ateş verildiğinde bu işlemin ev halkına zarar vereceği inancı da aile ocağı kültü ile bağlantılıdır. Aynı zamanda atalar kültü ile ilgili olan aile ocağı ailenin soyunu sembolize etmektedir¹⁰. Dolayısıyla ocaktaki ateş de, ailenin soyunu sona erdireceği inancıyla, su ile söndürülmemektedir. Ocakta yanan ateşe bıçak sokmanın yasaklanması da aynı inançla ilgili olmalıdır. Magnarella Türklerde ocaktan ateşin yabancılara verildiği takdirde, o ateşin yabancılar tarafından kirletileceği inancı bulunduğundan söz etmektedir. Hatta o, kırk gün boyunca ateş dışarı verilirse ateş veren ailenin tamamen yok olacağını da ifade etmektedir¹¹. Burada ocakta yanan ateşin aileyi koruyucu bir niteliğe büründüğünü görmekteyiz.

Orta Asya'da Türklerin cinlerden bir grup olan Çıvı'ların geceleri birbirlerine karşı attıkları oklardan korunmak için evden dışarı çıkmadıkları belirtilmektedir. Toprağın mühürlenmesi inancı, Türklerde mevcut olan bu cin inancıyla izah edilmektedir¹².

Ayrıca yukarıda söz konusu edilen ziyaret yerlerinin oluşumunda kutsalın tezahürüne, ateşin aracılık ettiğine şahit olmaktadır.

Baykuş ve çakalın ölümü simgelediği zamanlar, onların kovulmasında ateş, ölümden koruyucu bir vasıta olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte ölünün bulunduğu evde, ölünün ve evin tütsülenmesi eski Türklerde var olduğu bilinen bir gelenektir. Günümüzde Orta Asya'da Türkler ölünün bulunduğu evi ve ölüyü tütsüleyerek, ruhun kötülüklerinden sakındıklarına inanmaktadırlar¹³. Tahtacılar, tütsüleme ritüelini şeytanı uzaklaştırmak amacıyla yapmaktadırlar. Burada ölünün ruhundan kaynaklanan kötülüklerin şeytan ile sembolize edildiğini görmekteyiz. Nazardan dolayı yapılan tütsü işleminin temelinde de kötü ruhlardan arınma inancı yatmaktadır. İnan'a göre Başkurt ve Kazaklar'da hastaları kötü ruhlardan temizlemek amacıyla alaslama uygulaması yapılmaktadır¹⁴.

¹⁰ Ünver Günay-Harun Güngör, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, Ankara, 1997, s.49.

¹¹ Magnarella, a.g.m., s.331.

¹² Güngör, a.g.e., s.334.

¹³ Ünal, a.g.e., s.125-126.

¹⁴ İnan, a.g.e., s.68.

Görüldüğü üzere Mersin Tahtacılar'ında ateş, temizlenme aracı olarak kullanılmaktadır. Ateşin işlevinin temizleyici olmasına Göktürkler'de de rastlamaktayız. 568 yılında Roma elçisi Zemarh'ın kendisi ve beraberinde getirdiği eşyalar Göktürk askerleri tarafından ateşin içinden geçirip temizlendikten sonra hakanın huzuruna alınmıştır. Gumilöv, Menander'e atfen bu uygulamayı şöyle anlatmaktadır: "Bu kabilelerden, felaketi ve uğursuzluğu kovduğuna inanılan bazı kişiler Zemarh'a geldiler. O'nun Rum'dan beraberinde getirdiği eşyalarını alarak güzelce istif ettiler. Sonra sandal ağacını yakıp İskit dilinde barbarca bir takım kelimeler murıldanarak, çan çalıp, davul dövdüler. Sonra alevler içinde kalan ruhları ağacının çevresinde toplanıp güya çarpmaya başladılar. Ve bu kişi hayli yoruluncaya kadar sürdürdüler. Bütün uğursuzlukları kovduklarına kanaat getirdikten sonra Zemarh'a da aynı işlemi yaptılar ve güya onu da temizlediler. Ve Zemarh ateşle tamamen temizlendikten sonra hakanın huzuruna kabul edildi¹⁵".

Bazı araştırmacılar Türklerdeki ateşle ilgili bu inançların Zerdüştilikten kaynaklandığını ileri sürüyorlarsa da¹⁶ bunlara katılmak mümkün değildir. Çünkü Türklerdeki ateş ile ilgili inanç ve uygulamalarla Zerdüştilikteki ateş kültürü birbirinden farklılık arz etmektedir. Zerdüştilik'te Ahura- Mazda'nın oğlu olarak kabul edilen ateşin¹⁷ kirletilmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla ateş, güneş ışığında ve insanların nefeslerinden korunmalı, bunun için de ateş, Ateş-gede'lerde yakılmalıdır¹⁸. Bununla birlikte kutsal ateşin din adamları tarafından yakılması gerekmektedir. Din adamları ateşin sönmemesi için ateşe odun atarken, ateşin kirletilmemesi için ellerine beyaz eldiven giymeli, ateşi nefeslerinden korumak içinde yüzlerini bir örtüyle örtmelidirler¹⁹.

¹⁵ Lev Nikolayeviçen Gumilöv, *Eski Türkler*, çev: Ahsen Batur, İstanbul, 1999, s.127-128.

¹⁶ A. Yaşar Ocak, *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul, 1983, s.190-192; Nejat Birdoğan, *Anadolu ve Balkanlarda Alevi Yerleşmesi*, 2.Baskı, İstanbul, 1995, s.108; Piri Er, *Geleneksel Anadolu Aleviliği*, Ankara, 1998, s.84, Nilgün Çıplak, İçel Tahtacıları-Dinî İnanışları ve Dinî Törenler, *Halk Kültürü, Anonim Halk Edebiyatı, Çukurova Üniversitesi*, 2001, Basılmamış doktora tezi, s.136-138.

¹⁷ I.J.S. Taraporewala, *The Religion of Zarathushtra*, Tehran, 1980, s.49.

¹⁸ Güngör, a.g.e., s.335.

¹⁹ Mary Boyce, "On the Sacred Fires of the Zoroastrians". *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol: 32, 1969, s.52-53.

Görüldüğü gibi Türklerde ateş ile ilgili uygulamalar Zerdüştilikteki uygulamalardan oldukça farklılık arz etmektedir. Türklerde ateş, temizleyici bir fonksiyona sahip iken, Zerdüştilerin dinen temiz olabilmeleri için, su ile temizlenmeleri gerekmektedir.²⁰ Bununla birlikte ateşe tükürmenin yasak olmasının Zerdüştilik ile ilgili olduğu kabul edilmektedir²¹. Türklerde ateş ile ilgili uygulamalar, ateşin gücüyle kötü ruhları kovma esasına dayanmaktadır. Zerdüştilerde ise ateş tapınma objesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere Orta Asya Türk kültüründeki ateş ile ilgili inanışlarla Mersin Tahtacılarındaki inanışlar arasında büyük oranda paralellik olduğu görülmektedir. Anadolu Türkleri arasında ateş ile ilgili uygulamalarda, sosyo-kültürel çevrenin etkisiyle Orta Asya Türklerindeki uygulamalara göre farklılaşmaların olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAK KİŞİLER

- Ali Ertaş, 65 yaşında, Savaşçı mh.
Bahar Gündoğdu, 73 yaşında, Kırtıl köyü,
Döndü Armutoğlu, 68 yaşında, Kızılkaya köyü
Döndü Ünal, 71 yaşında, Çamalan köyü
Durmuş Kılıç, 47 yaşında, Yeşilyurt köyü
Elif Kaya, 82 yaşında, Kuzucubelen köyü
Esmâ Oğuz, 71 yaşında, Erdemli
Güllü Aysun, 36 yaşında, Kaşdişlen
Gülşen Ayar, 65 yaşında, Erdemli
H.Hüseyin Küttük, 74 yaşında, Köprübaşı
Hasan Ergül, 51 yaşında, Bozyazı
Hasan Uzunay, 46 yaşında, Bahçekoyağı-Tursun mh.

²⁰ Mary Boyce, *Zoroastrians Their Religious Beliefs and Practices*, London, 1979, s.45.

²¹ Güngör, a.g.e. , s. 335.

Hüseyin Tirik, 57 yaşında, Dalakderesi mh.
Muharrem Bozkınaş, Kaburgediği köyü
Musa Yasal, 73 yaşında, Kumaçuru köyü
Nesibe Koç, 45 yaşında, Çamalan köyü
Selfinaz Kamış, 51 yaşında, Silifke
Sultan Alakabak, 70 yaşında, Tömük
Veli Kıraslan, 72 yaşında, Kırtıl köyü
Zedeli Aygün, 67 yaşında, Kızılkaya köyü
Zeynel Hayta, 71 yaşında, Düğdüören mh.
Ziya Kıvılcım, 55 yaşında, Belenoluk mh.